

AMANDA BARRATT

*Kæreste
Dietrich*

En roman om Dietrich Bonhoeffer og hans elskede Maria

LOHSE

*Til dem, der talte de forsvarsløses sag og betalte den
højeste pris.*

*»Velsignet det hjerte, som har styrke til at standse
sine slag for anstændighedens skyld.
Velsignet den tændstik, der fortæres i den
lysende flamme.«*

HANNAH SZENES, 1921-1944

Til din ære, Herre.

Forord

Uden den kærlighed og støtte, jeg har modtaget, var det aldrig lykkedes mig at levendegøre Dietrichs og Marias historie i denne bog. Uanset hvor dybt disse menneskers liv har grebet mig og vakt min fantasi og mine følelser, kunne jeg aldrig have gjort det alene.

Jeg skylder derfor de følgende en stor tak:

Forfattere og udgivere til de værker om Bonhoeffer, som jeg har fordybet mig i, ikke mindst Eric Metaxas *Bonhoeffer: Pastor, Martyr, Prophet, Spy*. Jeg kan takke Erics biografi for, at jeg blev opmærksom på den kærlighedshistorie, som denne store troskæmpes liv indeholdt. Stor tak også til Ferdinand Schlingensiepen for hans grundigt gennemforskede værk: *Dietrich Bonhoeffer 1906-1945: Martyr, Thinker, Man of Resistance*. Uden mine mange timers fornøjelige læsning i disse skatkamre af viden kunne denne bog aldrig være blevet til. En taknemmelig anerkendelse skal også lyde til den nu afdøde Eberhard Bethge og hans kone, Renate, som var de første til at dele historien om deres elskede ven med resten af verden.

Hele det fantastiske hold på Kregel Publications, som har anstrengt sig sammen med mig for at få denne bog klar til udgivelse. Til hver enkelt af jer ... tusind, tusind tak. En særlig tak til Janyre Tromp, der har ydet mig en uvurderlig hjælp ved at rådgive mig, mens jeg skrev. Jeg regner det for et svar på bøn, at jeg fik lov til at arbejde sammen med én, der er lige så lidenskabeligt optaget af Bonhoeffers liv og eftermæle som jeg.

Tak til min glimrende agent Rachel Kent. Din visdom og opmuntring forøger min glæde ved at skrive.

Stor tak også til biskop Kenneth Kinner, som lod mig få del i sine minder om Maria von Wedemeyer-Weller fra 1960'erne. Det har været et stort privilegium og en oplevelse, jeg altid vil mindes med glæde, at tale med et menneske, som var i personlig berøring med Maria.

Tak til Emily Putzke, som læste mit manuskript midt i en periode med hektisk rejseaktivitet i forbindelse med hendes forskning i Anden Verdenskrig. Det var guld værd, at du midt i travlheden tog dig tid til at gøre *Kæreste Dietrich* så historisk korrekt som muligt.

Min elskede veninde og kritiker Angela Bell. Tak, fordi du med kort frist indvilgede i at gennemgå manuskriptet og komme med dine særdeles nyttige kommentarer. Dine opmuntrende ord gav mig tårer i øjnene.

Schuyler McConkey. Tak for din umiddelbare begejstring for mit projekt og for, at du hele vejen igennem har været parat til at lytte til mig og tale med mig om Bonhoeffer og hans teologi – og i processen introducere mig til den ene charmerende café efter den anden.

En særlig tak til Adriana Gwyn, som under et ni timer langt Skype-opkald oversatte en hel bog fra tysk til engelsk for mig. Mit samarbejde med dig var et af højdepunkterne i min research. Tak, fordi du lod mig nyde godt af dine sprogkundskaber.

Mit PIT Hold. Tak for jeres forbøn. Jeg er meget opmærksom på og taknemmelig for den tid og omsorg, I ofrer på mig ved at gå i forbøn for mig, mens jeg arbejder. Tusind tak!

Min far, der tog mig med på Holocaust-museer, så film om Anden Verdenskrig sammen med mig og lyttede til mig i alle de måneder, hvor jeg talte om Dietrich. Jeg elsker at dele liv med dig!

Min smukke og fantastiske søster, Sara. Jeg har slet ikke ord til at beskrive, hvad du betyder for mig. Du var den første, jeg indviede i min ide, og din store kærlighed til mig og mit projekt forbløffer mig igen og igen. Du er uden tvivl min 'Eberhard'. Dine uvurderlige anstrengelser med at tænke det hele igennem og komme med forslag, mens du samtidig havde travlt med dit eget, har haft afgørende betydning for, at jeg nåede i mål med denne bog.

Min mor. Tak for den samtale for så mange år siden, hvor du henkastede sagde: »Jeg er ved at læse en utroligt interessant biografi om en mand ved navn Dietrich Bonhoeffer.« Du opmuntrede mig til at blive ved, da jeg havde mest lyst til at opgive, du bad for mig og brugte utallige gange tid på at hjælpe mig med det ene og det andet. Du er det bedste eksempel på en stærk, gudfrygtig kvinde, jeg kender, og jeg elsker dig så højt.

Endelig en evig tak til min Herre og Frelser Jesus Kristus. Du er min Abba, min stærke fæstning og luften i mine lunger. Tak for den liflige vis-

hed om, at uanset hvad jeg foretager mig, og hvor jeg befinder mig, tilhører jeg for evigt dig.

Prolog

*Februar 1945
Flossenbürg, Tyskland*

Der var ingen himmel over hendes hoved. I hvert fald ikke en himmel, der lignede én, Maria nogensinde før havde set. Der var blot et helt jævnt lysegråt, næsten hvidt loft. Hvis solen nogensinde havde været til, var den for længst draget bort og havde taget al kulør og al livlighed med sig.

Foran hende strakte vejen sig, lang og lige. For enden af den lå en stor, brun bygning, hvis mure og tag gav den eneste farve til hendes udsyn. Ellers var alting hvidt. Den snedækkede jord. Den bølgende røg. De hvirvlende små flager i luften.

Tanken om, hvad der havde produceret de utallige askeflager, var ikke til at holde ud.

Nej, hun måtte koncentrere sig om sit formål. Hvis hun vaklede bare det mindste i sit forsæt, kunne det få fatale følger for hendes omtågede sind, hendes blytunge ben.

»Dietrich,« hviskede hun hæst med tørre, halvfrosne læber. »Dietrich.«

Bare blive ved med at tænke på ham. Det ville holde hende varm.

I begyndelsen havde det været som en overstadig leg for hende at gentage hans navn i det uendelige i sit sind, vende og dreje hver stavelse, lege med bogstaverne, mens hun varetog sine daglige pligter.

Nu var navnet det eneste, der holdt hende på benene, satte hende i stand til at bevæge sig og gav hendes stivfrosne fingre styrke til at gribe om hanken på den tunge kuffert. Kufferten dinglede i hånden og slog mod hendes ankel for hvert skridt.

»Dietrich ...«

Bare nogle få skridt mere.

»Dietrich ...«

Endelig nåede hun frem til bygningens halvmåneformede indgang. En vagt – med et furet, alvorligt ansigt og en sort SS-hue ulasteligt fastgjort over sit tætklippede hår – betragtede hende, som om hun var et åndesyn. En ung kvinde, næppe mere end tyve år gammel, der kom traskende alene op til en koncentrationslejr – måske havde han svært ved at tro sine egne øjne. Men hun følte sig ikke længere ung. De seneste måneder og år havde bebyrdet hende med en vægt af erfaringer, der havde passet sig bedre for en kvinde på tre gange hendes alder.

»Guten Morgen, Fräulein.« Han nikkede stift til hende med en ryg så rank som et kisteskaft.

Hvor bizart. Som om de befandt sig i en balsal, og han havde til hensigt at byde hende op til dans. Det var koldt nok til at fryse vand til istapper på få sekunder. Hendes fingre var helt følelsesløse og stivnede i deres greb om kuffertens håndtag. Hendes hår var filtret, og hendes næse skinnede lige så rødt som armbindet om vagtens højre overarm.

Men hun var afhængig af denne mand. Hun måtte stryge ham med hårene, ikke gøre ham til sin fjende. Så meget havde månederne i Tegel da lært hende.

»Guten Morgen, Herr Offizier. Det drejer sig om en indsats.«

Han kneb øjnene en anelse sammen og så endnu mere bister ud. Før sin SS-træning havde denne unge mand været en mors kæledægge. Måske en søsters legekammerat, der irriterede pigen grænseløst, som Max havde irriteret hende i hendes barndom. Max havde givet ordet *dummkopf* en helt ny betydning, men han havde gjort det så charmerende, at hun bare måtte slå opgivende ud med hænderne – for så at le og overdænge ham med *kuchen*.

Det var den lille dreng, der gemte sig bag emblemet med dødningehovedet og de krydsede knogler, hun måtte appellere til.

»De må hjælpe mig.« Desperationen fandt vej til hendes stemme helt af sig selv. Desperation var ikke i høj kurs i Tyskland – Førerens mægtige Tyskland – men den havde efterhånden taget bolig i enhver tyskers hjerte. »Jeg har gået syv kilometer for at komme her, og jeg må gå tilbagevejen også. Vil De ikke nok hjælpe mig, Herr Offizier? Jeg må vide, hvordan det står til med en mand ... han er min forlovede.«

Det så ud til at lykkes hende. Han virkede blødgjort, måske havde han selv en kæreste, som han kom til at tænke på. Måske mindedes han en tid, hvor kærlighed var noget at glæde sig over, og hvor latter ikke var en fremmed lyd.

»Ja. Hvad er navnet?«

»Bonhoeffer. Dietrich Bonhoeffer.«

»Vent her.« Han vendte sig for at gå, men så sig så over skulderen og sagde: »Kom med ind.« Han gjorde tegn med sin behandskede hånd. »De fryser vist.«

Det krævede al hendes viljestyrke at få benene til at bevæge sig igen. Han førte hende gennem en dør og ind i et stort og mørkt rum. I den fjerreste ende brændte der en ild i en stor muret kamin – et velkomment glimt af farve og varme.

»De kan ... øh ... varme Dem ved ilden. Jeg kan ikke byde på kaffe, for det er vi næsten løbet tør for.«

Varmen var indbydende, og hun trippede hen imod den, mens hendes støvler efterlod et vådt spor på gulvet. Hun satte sig foran ilden og mindedes, hvordan familiens hund havde gjort det samme i de lange vinternætter i Pätzig. Der sad hun så og ventede, i hvad der føltes som en time. Til sidst begyndte varmen at vende tilbage i hendes hænder, så hun kunne vriste sine stive fingre fri af deres greb om kuffertens læderhåndtag. Det stak og brændte i fingrene, så hun fik tårer i øjnene, men hun var da sluppet for forfrysninger.

Varmen var med til at vække et andet akut behov i hende. Hvornår havde hun sidst spist? Hendes indsunkne mave rumlede i protest. Hvor var nu den pige med rosenkinderne, som altid kunne fortære den ene tallerkenfuld efter den anden?

Men dette behov, denne menneskelige svaghed måtte vente lidt endnu. Det var Dietrich – ikke teologen Dietrich eller geniet Dietrich eller bare Dietrich fra Tegel, men den Dietrich, som hun elskede fuldstændigt og forbløffende indædt – det var ham, det gjaldt lige nu.

Hun mærkede, at nogen så på hende, og vendte sig. Vagten stod med den ene hånd hvilende på det rodede skrivebord og betragtede hende, ikke med en embedsmands kølige blik, men med noget andet i sine øjne. Var det medlidenhed? Hun havde svært ved at tiltro manden denne følelse. Den passede ikke til et medlem af Hitlers veltrænede, højt besungne og ulasteligt klædte korps; en mand, der så lige så meget til døden, som en køkkenpige

så til snavsede tallerkener. Men der var ingen tvivl ... det var medlidenhed, der stod at læse i hans ellers så tillukkede ansigt.

På en eller anden måde lykkedes det hende at rejse sig.

»Ja?»

»Jeg beklager, Fräulein. Jeg kan ikke finde noget om en mand ved navn Dietrich Bonhoeffer.«

»Er De sikker?« Hvor kunne de ellers have ført ham hen? Ingen kunne fortælle hende noget, hverken i Berlin eller her. Hvordan kunne en mand bare forsvinde selv i det kaos, der nu herskede i det krigshærgede Tyskland?

»Jeg slog efter. Vi holder nøje regnskab med tingene.« Han stivnede lidt, som om han ville bebrejde hende – en rød næset, frustreret fräulein – at hun tvivlede på hans ord. Så løste han op igen og tilføjede: »Jeg er ked af, at De har rejst forgæves. I denne tid ... folk kan blive væk i forvirringen.«

Den timelange vandretur, kulden og en frustration, der grænsede til fortvivelse, fik hende til at syde indvendigt som en kedel, der har stået for længe på komfuret. »Han er ikke bare blevet væk.« Hun spyttede ordene ud i sit raseri, kunne ikke standse sig selv. »I har taget ham! Den bedste og fineste mand, man kan tænke sig.« Hun hankede op i kufferten, snurrede rundt, gik målbevidst ud af bygningen og fortsatte tilbage ad den vej, hun var kommet, før manden kunne nå at arrestere hende for manglende patriotisme. I denne tid arresterede de folk for et godt ord – Hans, Rüdiger, Klaus.

Dietrich.

Vejen foran hende syntes at håne hende. Hvert eneste skridt krævede overvindelse, og hvor mange tusind skulle hun ikke gå, før hun kunne komme i ly for kulden, som bed gennem hendes luvslidte frakke og hendes tynde sokker. Tårerne, det uvelkomne tegn på hendes magtesløshed, fyldte hendes øjne og begyndte at løbe ned ad hendes kinder. Hun tørrede dem utålmodigt væk med bagsiden af sin frie hånd. Folk var ellers mere eller mindre holdt op med at græde. Der var for megen sorg og for lidt tid.

Hun stak sine allerede følelseløse fingre ned i frakkelommen og mærkede et sammenfoldet stykke papir dernede. Det var et af Dietrichs breve til hende. Hans ord gav genlyd i hendes sind:

Tanken om, at du bekymrer dig, er min eneste bekymring. Tanken om, at du venter sammen med mig, kærligt og tålmodigt, er min daglige trøst. Alt vil blive godt til den tid, som Gud har bestemt. Se frem til den tid sammen med mig ...

»Jeg prøver, Dietrich. Jeg prøver at tro, at den tid *vil* komme. At vi en dag igen skal sidde sammen i Grossmutteres stue, mens du spiller klaver – lykkelige. Lykkelige, ikke fordi der er så meget at glæde sig over, men blot fordi vi er sammen igen. Det er det eneste, der betyder noget. At vi er sammen.«

Ja. Hold fast i den tanke. Hun havde ikke fået noget ud af sine anstrengelser i dag, men krigen ville snart være forbi. Denne frygtelige, gudsforladte krig, der havde berøvet alt for mange gode mænd livet. Så trængte nogle af Dietrichs ord igen ind i hendes bevidsthed: »*Nej, Maria. Gud forlader os aldrig. Han er der altid ... både når livet gives, og når det mistes. Han er i alle dine øjeblikke, også i dette.*«

Hun fortsatte med at tale højt for sig selv, om ikke for andet så for at værne sig mod trætheden.

»Ja, Dietrich, du har ret. Det har du faktisk altid. Det forbløffer mig stadig, at du valgte mig, en fjollet pige, der ikke forstod sig på teologi, og som lokkede dig til at spille amerikansk musik. Men nu er jeg ikke længere den pige. Hvordan kunne jeg være det? Alt det, der er sket i de sidste år, har forandret mig. Og det har forandret dig. Men én ting skal du vide. Uanset hvor du befinder dig ...«

Forpustelsen og den kolde luft, hun trak ned i sine lunger, kvalte hendes sidste ord, men mens hun traskede videre ad den endeløse vej med den tunge kuffert i hånden og den grå, livløse og tomme himmel over sit hoved, fyldte ordene hendes hjerte.

Jeg elsker dig.

Kapitel 1

31. maj 1942
Sigtuna i Sverige

Et diktatur er som en slange. Hvis du træder på dens hale, vil den bugge dig i bælen.

Ordene rumsterede i Dietrichs Bonhoeffers sind, mens taxaen sneglede sig gennem gaderne i Sveriges gamle kongeby. Han stirrede ud ad bilens solbeskinnede rude, gennem sit eget svage spejlbillede i glasset. Han mærkede en form for kvalme, lidt forskellig fra den, han havde følt på gårsdagens turbulente flyvetur fra Berlin til Stockholm. Flyveturen var han kommet sig over.

Det var vel følelsen af at blive observeret, at blive skygget, der gjorde ham dårligt tilpas – en følelse, der ikke var så nem at ryste af sig.

Der var en atmosfære af gamle cigarer og desperation i taxaens lille, indelukkede rum – det første skyldtes den rygende og svedende chauffør, det andet hans egen sindstilstand, selv om han forsøgte at skjule den.

Han havde arbejdet for hårdt de seneste dage til, at en dum tilfældighed skulle forhindre det forestående møde i at finde sted som planlagt.

Taxaen standsede lidt brat foran Det Nordiske Økumeniske Institut. Dietrich betalte chaufføren – der kun reagerede med antydningen af et nik – tog sin taske i den ene hånd og åbnede bildøren med den anden. Eftermiddagens solskin varmede hans ansigt, luften virkede ren og frisk.

Med indøvet ro studerede han sine omgivelser og fæstnede så blikket på den fleretages stenbygning omgivet af en velholdt græsplæne og med brede stentrin, der førte op til indgangen. Var han blevet skygget? Eller skyldtes fornemmelsen af, at der kravlede en edderkop på hans nakke, blot den nervøse energi, han havde opbygget på turen? En mand i en kedeldragt kom gående rundt om hjørnet fra bagsiden af bygningen med en værktøjskasse i hånden.

Det var bare en håndværker.

Ikke en Gestapomand.

Dietrich gik op mod døren ad den grusbelagte sti. Det knasede under sålerne på hans sorte spadeseresko. Han besteg trappen og gav et fast slag på døren med den let anløbne, forgyldte dørhammer.

Var biskop Bell her stadig? Eller ville en times kørsel fra Stockholm til Sigtuna for at mødes med biskoppen af Chichester vise sig forgæves?

En rødmosset tjenestepige åbnede døren.

»Ja?«

»Jeg vil gerne tale med biskop Bell og Harry Johansson.« Dietrich strammede sit greb om taskens håndtag og rettede ryggen, bevidst om, at hans afsnubbede accent vidnede om, at han kom fra Førerens Tyskland.

Der kunne kun tænkes få grunde til, at en tysker uden uniform besøgte det neutrale Sverige. Nysgerrighed omkring hans person og hans ærinde var det sidste, han havde brug for.

»Kom denne vej.« Pigen åbnede døren helt op og viste ham med hånden ned ad en snæver, svagt oplyst gang. Heldigvis spurgte hun ikke om hans navn.

Selv om papirerne i hans taske ikke vejede meget mere end et bagerbrød, fik bevidstheden om dens indhold den til at føles blytung.

Pigen åbnede en dør ind til et rum med træpaneler, en mængde bogreoler og et egetræsbord med en slidt bordplade. Det, der mest fangede Dietrichs opmærksomhed, var imidlertid en gråhåret herre, der sad med sine store hænder samlet mellem sine knæ i en lænestol tæt ved et vindue. Samtalen mellem ham og en ung, blond mand, der sad på hjørnet af skrivebordet, forstummede brat. Begge mænd rettede blikket mod Dietrich og gjorde store øjne som i forbavselse eller ligefrem chok.

»Goddag, George,« sagde Dietrich og smilede. Han havde ikke set sin ven siden foråret i 1939. Meget havde forandret sig i hans liv – og i Tyskland – siden da.

»Dietrich!« Biskop Bell rejste sig hurtigt fra stolen. Han åbnede munden som for at kommentere sin vens helt uventede ankomst, men Dietrich kom ham i forkøbet.

»Du ligner dig selv.« Selv om Bell nærmede sig de tres år, virkede han sund og rask. Årene havde tegnet nogle fine rynker omkring hans øjne og føjet nogle centimeter til hans livvidde, men det var også det hele. Dietrich fortsatte hurtigt: »Og dette må være hr. Johansson. Dietrich Bonhoeffer, til

Deres tjeneste.« Han rakte hånden frem mod svenskeren, og manden greb den og trykkede den hjerteligt.

»Glæder mig at møde Dem, min herre.« Johansson smilede forekommende, men også nysgerrigt.

Efter nogle minutters høflig småsnak undskyldte Johansson sig og forlod rummet, så Dietrich og Bell blev alene. I samme øjeblik som døren lukkede sig bag Johansson, lod Bell sin store forbløffelse skinne igennem.

»Hvad i alverden gør du her, Dietrich? Jeg troede, du var i Norge på vej til frontlinjen.« Han lod sig synke tungt ned i stolen igen.

»Du mener, hvilken anden grund kunne jeg have til at være i Sverige i en tid som denne?« Dietrich satte sig i en ledig stol over for Bell og stillede sin taske på gulvet. Et andet sted og i en anden tid ville han have sat sig godt til rette, strakt benene og slappet af. Men ikke i dag. Bevidstheden om hans ærinde fik ham til at sidde stift på kanten af sædet. »Det er en lang historie. Officielt er jeg her som en ansat i Abwehr.«

»Arbejder du for Tysklands militære efterretningstjeneste?« Bell lænede sig frem med et uroligt blik, som om han ikke anede, hvad Dietrichs ord kunne betyde.

»Kort sagt: *Ja*, det gør jeg.« Der var ikke meget tid at give af. Han måtte vente med en længere forklaring, indtil han og Bell forhåbentlig en dag kunne mødes efter krigens afslutning. Lige nu måtte han koncentrere sig om det vigtigste. »Min svoger, Hans von Dohnanyi, har involveret mig i arbejdet. Og i sammensværgelsen.«

Det var bare et ord, men et ord ladet med stor betydning, med konsekvenser ... og med menneskeliv.

Han afsøgte instinktivt rummet med sit blik. Var der telefoner, som blev aflyttet, ører, der lyttede uden for åbne vinduer?

Ifølge den nye lov om landsskadelig virksomhed var enhver form for kommunikation med den engelske regering eller en anden fjendtlig regering ikke bare mistænkelig; det blev regnet for forræderi og kunne straffes med døden.

Et forræderi, som han nu begik med åbne øjne.

Med bankende hjerte lænede han sig frem og sænkede stemmen til en hvisken. »Og det er ikke bare en sammensværgelse. Der er planer ... konkrete planer om at omstyrte det nazistiske regime og begå et attentat mod Hitler.«

Bell åndede skarpt ind med en lyd som af et projektil, der hvislede gennem luften. »Så er det altså sandt,« sagde han åndeløst.

»Sandt og virkeligt,« sagde Dietrich. »Og vi har brug for din hjælp, George. Jeg er rejst hertil fra Berlin med det ene formål at møde dig og bede dig – bønfalde dig – på mine tyske venners vegne om, at du vil hjælpe os med at informere den britiske regering om vores planer. Når – hvis – vores kup lykkes, vil de involverede gerne have sikkerhed for, at England er parat til at indgå en fredsftale. Gennem dine kontakter i Overhuset kan du få Anthony Eden i tale. Som Churchills udenrigsminister kan Eden hjælpe os, hvis bare vi kan overbevise ham.« Nu vældede ordene ud af munden på Dietrich hurtigt efter hinanden. »Hans og general Oster mener, at mange flere tyske officerer kunne overtales til at slutte sig til os, hvis bare vi kan overbevise dem om, at vi har den britiske regerings støtte. Du kunne være os til stor hjælp med at sikre den støtte.«

Bell trykkede hånden mod sin rynkede pande. »Ja, selvfølgelig. Selvfølgelig. Jeg skal gøre alt, hvad jeg kan. Men det hemmelige memorandum, du sendte mig sidste år ... de tog det ikke rigtig alvorligt. De har ingen tillid til, at anti-nazistiske kræfter i Tyskland kan udrette så meget – ikke før Tyskland er fuldstændig besejret på slagmarken.«

»Feltmarskalerne von Bock og von Kluge mener noget andet. De er fast besluttede på sammen med general Beck og general Oster og flere andre at omstyrte det nazistiske regime, når et attentat på Hitler er gennemført. Attentatet er første skridt, hvis vi skal nå nogen vegne.«

»Feltmarskalerne von Bock og von Kluge,« mumlede Bell som for at bide mærke i navnene. Så nikkede han. »Giv mig alle de navne og oplysninger, du kan, Dietrich. Så skal jeg gøre så god brug af det som muligt. Men du ved lige så vel som jeg, at Churchill ikke vil høre tale om fredsforhandlinger. Han vil vinde krigen på slagmarken, koste hvad det vil. Efter de sidste lange års krigshandlinger skelner man ikke længere så skarpt mellem tyskere og nazister. Det er blevet et fedt i hovedet på de fleste. Og det kan man vel dårligt bebrejde dem. London er blevet bombet hensynsløst ... med hundredvis af civile ofre. De allierede har lidt store tab i kampene mod de tyske generaler. Det er ikke så sært, at de har svært ved rigtig at tro på en slagkraftig modstandsbevægelse i Tyskland.«

Dietrich rejste og gik hen til vinduet. Han stirrede ud, men lagde ikke meget mærke til den blå himmel og sollyset udenfor. I stedet så han for sit indre øje ansigterne på de jagtede og forsvarsløse; en endeløs række af spøgelser, som ville hjemsøge ham resten af hans liv. Det var dem, den tyske regering havde dømt til 'aktiv dødshjælp', fordi man regnede dem for uværdige til at leve i Det Tredje Rige.

Og det var jøderne. Guds udvalgte folk. Selv om han lige nu befandt sig på neutral grund i Sverige, kunne han ikke ignorere, at jøderne i Tyskland og i mange andre af Europas lande på Hitlers ordre blev pakket sammen i kreaturvogne og sendt i døden i en systematisk udryddelseskampagne. Kvinder. Børn.

Sjæle.

Han snurrede rundt og så på Bell. Små støvpartikler hvirvlede rundt i de solstråler, der faldt ind gennem vinduet og oplyste Bells sparsomme, grånende hår. Hans ven ville gøre, hvad han kunne for at få de ansvarlige til at forstå sagen. Men ville det lykkes ham at overbevise dem?

»Kun ganske få ved, at jeg er involveret,« sagde han stille. »Efter jeg er begyndt at arbejde i Abwehr, tror mange, at jeg har svigtet den sande kirke til fordel for nazismen.« Han sank en klump. »Tyskland har syndet, George. Vi må alle betale prisen for at bringe vores nation til anger og omvendelse. Kristus kalder os til at lide for andre menneskers skyld. Min lidelse består i, at jeg ofte må vende det døve øre til min samvittighed. Jeg må lyve. Jeg må forfalske indberetninger for at skjule det sande formål med mine rejser.«

»Og du må acceptere planer, der omfatter mord?« Bell så Dietrich ind i øjnene. Der var ingen bebrejdelse i hans blik. Kun forventning om et ærligt svar.

Dietrich nikkede. Han ville ikke vige tilbage for at indrømme det, uanset hvor ubehagelig tanken var. »Måske er det også en del af Tysklands straf. At vi er tvunget til at ty til den slags midler.« Han satte sig ned på ny, tog sin taske op på skødet og fandt de papirer frem, han havde taget med til Bell. »Planerne er lagt. Der er ingen vej tilbage nu.«

En bemærkning, hans bror Klaus var kommet med, genlød som et spørgelsesagtigt ekko i hans sind, mens han gjorde klar til at redegøre for detaljerne i deres komplot og fortælle ting, der kunne føre til hans død lige så hurtigt, som en Gestapomand kunne trykke på aftrækkeren på sin Luger.

Hvis du træder den på halen, vil den bugge dig i halen.